

Corpus Hermeticum XII

O Powszechnym Umyśle

Wprowadzenie

Traktat XII jest w dużej mierze kontynuacją traktatu XI. Wiele wątków powtarza się, interesująca jest jednak różnica w przekazie pomiędzy Umysłem i Hermesem (XI) a Hermesem i Tatem (XII).

Poruszane zagadnienia obejmują różnice pomiędzy stworzeniami bezrozumnymi i rozumnymi oraz pomiędzy ludźmi kierującymi się Umysłem i tymi, którzy go ignorują, ponownie poruszana jest natura Boga i wszechświata – kilkakrotnie powtarzana jest informacja, że Bóg jest we wszystkim i nic, co nie zawiera jego części, nie może istnieć.

Mead zwraca uwagę na fakt, że niektóre zagadnienia odzwierciedlają nauki takich filozofów jak Heraklit, czy Bazylides, oraz że wątki odnośnie Przeznaczenia, Konieczności i Opaczności poruszane są również w znalezionych fragmentach innych pism hermetycznych – być może odrębnego traktatu na ten temat, który został zatracony.

Poprzednie traktaty, jak i przyszłe tłumaczenia dostępne będą w dziale „Biblioteka” na moim blogu (hermetyk.pl/biblioteka). Skontaktować ze mną można się na Facebooku ([facebook.com/hermetyk](https://www.facebook.com/hermetyk)). Zapraszam do lektury!

Rafał Wąsowski

Kwiecień, 2017

Z niniejszego dokumentu można korzystać na zasadach licencji Creative Commons CC BY-NC-ND 3.0, tzn. wolno go kopiować i rozpowszechniać na następujących zasadach: należy podać, kto jest autorem, nie wolno go używać w celach komercyjnych i nie wolno go zmieniać, przekształcać ani tworzyć nowych dzieł na jego podstawie. Pełen tekst licencji można znaleźć na: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/>

O Powszechnym Umyśle

1. **Hermes:**

Umysł, o Tacie, jest właściwą esencją Boga - o ile w ogóle esencja Boga istnieje - i jedynie On wie czym ona jest. Umysł zatem nie jest odrębny od właściwej natury Boga, lecz jest z nią złączony, niczym światło ze Słońcem. Umysł ludzi jest Bogiem. Z tego powodu niektórzy są bogami, a ich ludzkość bliska jest boskości. Albowiem Dobry Daimon powiedział: „Bogowie są nieśmiertelnymi ludźmi, a ludzie śmiertelnymi bogami”.

2. Jednakże Umysł bezrozumnych stworzeń jest ich naturą. Bowiem gdzie Dusza, tam też i umysł; a gdzie Życie, tam też i Dusza. Dusza istot bezrozumnych pozbawiona jest jednak umysłu. Umysł jest bowiem wewnętrznym motorem ludzkiej duszy, który pcha ich ku dobru - oddziałuje on na nich dla ich własnego dobra. U stworzeń bezrozumnych współdziała on z ich własną naturą, lecz u ludzi przeciwdziała on jej.

Albowiem każda dusza od momentu złączenia z ciałem jest bezustannie deprawowana przez przyjemność i ból. Bowiem w złożonym ciele przyjemność i ból wrą niczym soki, a dusza raz w nich zanurzona - topi się.

3. Umysł oświeca swym światłem dusze, którym przewodzi, przeciwdziałając ich przypadłościom niczym lekarz, który przypalając i szyjąc ciało przywraca je do zdrowia, przeciwdziałając nękającym go chorobom. W ten sam sposób Umysł zadając ból duszy ratuje ją od przyjemności, które są źródłem jej chorób. Największą chorobą duszy jest bezbożność, a tuż po niej opinie i osady - z nich rodzi się samo zło i nic dobrego z nich nie wynika.

Tak więc Umysł przeciwdziałając im pomaga duszy, tak jak lekarz pomaga ciału.

4. Lecz dusze, które nie mają Umysłu za przewodnika dzielą swój los z duszami istot bezrozumnych. [Umysł] współdziała z nimi, dając upust pożądaniam, ku którym [dusze te] są zrodzone - [pożądaniam], które z napływu żądz rwą ku bezmyślności. [Tego typu dusze ludzkie] są niczym bezrozumne zwierzęta, które nie zaspokojone są w swej bezrozumnej żądzy i szaleństwie, a zło ich nigdy nie nasycy.

Namiętności i bezmyślne pożądania są nikczemnościami przekraczającymi wszelkie miary. Nad nimi Bóg ustanowił Umysł, aby sprawował rolę sędziego i kata.

5. **Tat:**

W takim razie, ojciec mój, zaprzecza to naukom (logos) o Przeznaczeniu, które wyłożyłeś mi wcześniej. Bowiem, jeśli przeznaczonym jest, aby człowiek

dopuścił się cudzołóstwa lub świętokradztwa, tudzież innego złego uczynku, dlaczego miałby być on za to karany, jeśli uczynek ten wypływa z Przeznaczenia?

H:

Wszelkie działanie, mój synu, wypływa z Przeznaczenia. Bez Przeznaczenia nic w świecie fizycznym - ani rzeczy dobre, ani złe - nie może zaistnieć. Przeznaczonym jest jednak również to, że kto źle czyni, musi za to cierpieć. I z tej przyczyny czyni on to - aby cierpienie, którego doświadcza wypływało z jego czynów.

6. Lecz póki co, [Tacie,] pomińmy nauki o niegodziwości i Przeznaczeniu, bowiem mówiliśmy o tym w innych [kazaniach]. Tymczasem nasza nauka (logos) skupia się na Umyśle: do czego Umysł jest zdolny i dlaczego jest on [tak] różny u ludzi i u istot bezrozumnych, a także dlaczego u istot nierozumnych nie ma on dobroczynnej natury, podczas gdy u ludzi wygasza on gniewne i żądne zapały. Co do ludzi, ponownie - musimy niektórych z nich zaklasyfikować jako wiedzionych przez rozsądek, innych jako nierozsądnych.
7. Wszyscy ludzie podlegli są jednak Przeznaczeniu, oraz narodzinom i zmianom, które to są początkiem i końcem Przeznaczenia. I choć wszyscy muszą doznać tego, co zostało przeznaczone, ci, którzy idą za swym rozsądkiem (czyli ci, o których wspomnieliśmy mówiąc, że prowadzi ich Umysł) nie doświadczają tych samych cierpień, co reszta. Ponieważ uwolnili się oni od okrucieństwa, nie będąc złymi, nie pokutują za zło.

T:

Cóż przez to masz na myśli tym razem, ojcze? Czyż cudzołożnicy, mordercy i [tak samo] cała reszta nie są źli?

H:

[Nie to miałem na myśli,] synu mój, lecz to, że człowiek wiedziony przez Umysł, choć nie cudzołoży, będzie cierpiał tak samo, jak gdyby dopuścił się cudzołóstwa, i choć nie zabija, [będzie cierpiał tak samo, jak gdyby] popełnił morderstwo. Jakości zmiany nie można uniknąć, tak jak uniknąć nie można jakości narodzin. Jednak ten, kto posiada Umysł, może uwolnić się z niegodziwości.

8. Słyszałem też, synu mój, Dobrego Daimona, gdy mówił (gdyby tylko zechciał On zapisać swe słowa, uczyniłby wielką przysługę rasie ludzkiej, gdyż On jeden, mój synu, jako Pierworodny Bóg, spoglądając na wszystko, daje prawy głos słowom [logoi] boskim), zaiste słyszałem Go mówiącego:

„Wszystko jest jednym, a zwłaszcza wszystko, co postrzega umysł. Nasze życie jest w Energii [Boga], Sile i Wieczności. Zarówno Jego Umysł, jak i Jego Dusza są dobre. Z tego powodu rzeczy umysłowe nie znają separacji. Dlatego też Umysł, będąc Władcą wszystkich rzeczy oraz Duszą Boga, może czynić wszystko podług swej woli.”

9. Zrozum zatem i zastosuj to słowo (logos) do pytania, które zadałeś - tego odnośnie Przeznaczenia [i] Umysłu. Bowiem, jeśli poprawnie usuniesz wszelkie sporne argumenty (logoi), mój synu, odkryjesz prawdę o Umyśle, Duszy Boga, który włada wszystkim - Przeznaczeniem, Prawem i wszystkim innym. I nic nie jest dla niego niemożliwe - ani aby ustanowić dusze ludzką ponad Przeznaczeniem, ani by niedbałą duszę poddać Przeznaczeniu. Niech te dobre [słowa] Dobrego Daimona wystarczą na razie.

T:

Zaiste boskie to słowa, mój ojczy, prawdziwe i pomocne. Lecz wytłumacz mi jeszcze i to:

10. Powiedziałeś, że Umysł w istotach bezrozumnych działa jako [ich] natura, współdziałając z ich impulsami. Lecz impulsy istot bezrozumnych, jeśli dobrze rozumują, są namiętnościami. Skoro Umysł współdziała z [tymi] impulsami, a impulsy [istot] bezrozumnych są namiętnościami, to Umysł jest także namiętny, gdyż namiętności te go zabarwiają.

H:

Dobrze powiedziane, mój synu! Dobre pytanie godne dobrej odpowiedzi.

11. Wszystkie niematerialne rzeczy będąc w ciele poddane są namiętnościom i w pewnym sensie [same] są namiętnościami. Bowiem wszystko, co samo się porusza jest niematerialne, a wszystko co jest poruszane jest ciałem. Ponadto niematerialne [rzeczy] poruszane są przez Umysł, a ruch jest namiętnością. Zatem zarówno poruszający jak i poruszany poddani są namiętnościom, pierwszy będąc władcą, a drugi będąc władanym. Jednak kiedy człowiek uwalnia się od swego ciała, uwalnia się też od namiętności. Bardziej precyzyjnie: nic nie jest wolne od namiętności, wszystko jest na nią podatne. Lecz namiętność tym się różni od podatności na nią, że jest aktywna, podczas gdy podatność jest bierna. Ciała [Mead: Rzeczy niematerialne] oddziałują same na siebie, będąc albo w ruchu, albo w bezruchu, w obu przypadkach mamy jednak do czynienia z namiętnością. Lecz [rzeczy] bezcielesne [Mead: ciała] są zawsze poddane działaniu, przez co są bierne.¹

¹ Mead przestawia tu tłumaczenie rzeczy niematerialnych/ bezcielesnych oraz ciał 'poprawiając' oryginalny tekst i w sprzeczności z innymi tłumaczeniami. Cały fragment jest dość uciążliwy w tłumaczeniu, do tego stopnia, że Scott omija go, podając w przypisie, że oryginał nie ma sensu.

Nie pozwól, by terminologia ta kłopotowała cię zbyt. Działanie i namiętność są tym samym. Nie zaszkodziłoby jednak, gdyby można było użyć bardziej precyzyjnej terminologii.

12. **T:**

Przedstawiłeś tę naukę (logos) niezwykle jasno, ojcze mój.

H:

Weź również to pod uwagę, mój synu: Bóg obdarzył człowieka ponad wszelkie stworzenia dwoma rzeczami - umysłem i mową (logos), które warte są tyle samo, co nieśmiertelność. [Umysł pozwala na poznanie Boga], a mowa (logos) wypowiedana jest [aby Go wielbić]. I kto używa ich prawidłowo, nie różni się niczym od nieśmiertelnych. Co więcej, po opuszczeniu ciała, będą one prowadzić go do Chóru Bogów i Błogosławionych.

13. **T:**

Czyż inne stworzenia nie używają też mowy, mój ojcze?

H:

Nie, synu, używają jedynie głosu. Mowa jest czymś kompletnie innym od głosu. Mowa jest właściwa jedynie ludziom, podczas gdy każdy rodzaj żywych istot ma właściwy sobie głos.

T:

Lecz ojcze mój, przecież ludzie w zależności od rasy używają innej mowy.

H:

Tak, synu, lecz ludzkość jest jedna, a przez to też i mowa jest jedna i po przetłumaczeniu jest ta sama w Egipcie, Persji, czy Grecji. Zdaje się, synu, że jesteś nieświadom wartości i wspaniałości Rozumu (Logos). Błogosławiony Bóg, Dobry Daimon powiedział:

„Dusza jest w Ciele, Umysł w Duszy, lecz Rozum (Logos) jest w Umyśle, [a Umysł w Bogu,] a Bóg jest Ojcem ich [wszystkich].

14. Zatem Rozum jest obrazem Umysłu, a Umysł [obrazem] Boga, podczas gdy Ciało jest [obrazem] Idei [Mead; Formy], a Idea [Mead: Forma] [obrazem] Duszy. Najsubtelniejszą częścią Materii jest zatem Powietrze (lub ożywczy duch), Powietrze - Dusza, Dusza - Umysł, a Umysłu - Bóg.

Bóg otacza i przenika wszystko, podczas gdy Umysł otacza Duszę, Dusza - Powietrze, Powietrze - Materię. Konieczność, Opatrzność² i Natura są instrumentami Kosmosu i nadają porządek Materii. Każda rzecz umysłowa jest Esencją, a ich Esencja jest Tożsamością.

² W sensie 'przedwiedza' – gr. *pronoia*

Wiele jest ciał w Kosmosie, lecz dzięki Tożsamości, te złożone ciała, przemieniając się jedno w drugie, zatrzymują ją i nie tracą jej [Tożsamości].

15. Dla każdego złożonego ciała przypisana jest pewna liczba, ponieważ bez liczb nie byłoby struktury, kompozycji, ani dekompozycji. Z Jednostek [Henad] rodzą się i wzrastają liczby, a po dekompozycji biorą je one z powrotem do siebie.

Materia jest jedna, a cały Kosmos - potężny Bóg oraz obraz Tego, który jest jeszcze potężniejszy, z którym obydwa są zjednoczone, i które zachowują Wolę i Porządek Ojca - przepelniony jest życiem. Nie ma w nim nic przez całą Wieczność, to [nieustannie] odnawiane ustanowienie Ojca - ani w całości, ani w jego poszczególnych częściach - co nie miałyby w sobie życia. Bowiem ani jedna rzecz, która jest martwa, nie była, nie jest, ani nie będzie w [tym] Kosmosie. Ojciec bowiem ustanowił, że jak długo on trwa, tak długo będzie miał on życie. Z tego też powodu [Kosmos] musi być Bogiem.

16. Jak zatem, mój synu, rzeczy martwe mogłyby istnieć w tym Bogu, w tym obrazie Ojca, w tej mnogości Życia? Śmierć jest zepsuciem, a zepsucie destrukcją. Jak więc jakakolwiek część tego, co nie zna zepsucia, mogłaby być poddana zepsuciu, lub jak mógłby być w niej Bóg unicestwiony?

T:

Czyż istoty, które żyją w nim i które są jego częścią, nie umierają, mój ojcze?

H:

Uważaj, co mówisz, synu - zwodzi cię powszechnie stosowana terminologia, która opisuje to co się dzieje.

Nie umierają one, lecz ich złożone ciała podlegają rozkładowi. Rozkład nie jest jednak śmiercią, jedynie rozłożeniem na części. Rozkład prowadzi nie do zniszczenia, ale do odnowienia.

Bo czymże jest działanie życia? Czyż nie jest ono ruchem? Cóż zatem jest w Kosmosie, co nie jest w ruchu? Otóż nic, mój synu!

17. **T:**

Czy nie wydaje ci się zatem ojcze, że Ziemia nie jest w ruchu?

H:

Nie synu, jest ona raczej jedyną rzeczą, która choć jest w gwałtownym ruchu, jest również stacjonarna.

Czyż nie byłoby absurdem, gdyby Karmicielka wszystkiego, z której wszystko się poczęło i zrodziło, była bez ruchu? Bez ruchu bowiem niemożliwe jest, aby cokolwiek się poczęło.

Twoje pytanie odnośnie inercji czwartej części³ jest absurdalne, bowiem ciało które jest w bezruchu może oznaczać jedynie inercję⁴.

18. Wiedz zatem mój synu, że wszystko w Kosmosie porusza się generalnie albo ku wzrostowi albo ku zanikowi. Wszystko, co się porusza, żyje, jednak nie wszystko, co żyje, musi koniecznie pozostawać takie samo. Kosmos jako całość, wolny jest od zmiany, mój synu, jednak jego poszczególne części są jej poddane. Jednak nic [w nim] nie jest poddane zepsuciu lub destrukcji. Terminologia ta dezorientuje ludzi. Bo nie życie to nie narodziny, lecz percepcja, a śmierć to nie zmiana, lecz zapomnienie. Stąd też wszystko, z czego składa się to, co żyje, jest nieśmiertelne - materia, Życie, Duch, Umysł i Dusza.
19. Wszystko, co żyje, zawdzięcza swą nieśmiertelność Umysłowi, lecz przede wszystkim człowiek, gdyż nie tylko przyjmuje on Go, ale także jest mu współistotny. Bóg przemawia do nas poprzez to życie: poprzez wizje w nocy i poprzez znaki w ciągu dnia; przepowiada przez nie przyszłość - przez ptaki, wnętrzości, wiatr⁵ i drzewa⁶. Stąd też człowiek przypisuje sobie zdolność do wiedzy o przeszłości, teraźniejszości i przyszłości.
20. Zważ również, mój synu, że wszystkie stworzenia zamieszkują jedynie wybraną część Kosmosu - zwierzęta wodne zamieszkują wodę, lądowe - ziemię, lotne - powietrze. Człowiek tymczasem wykorzystuje je wszystkie - ziemię, wodę, powietrze [i] ogień, postrzega również Niebo, z którym kontakt zapewniają mu jego zmysły. Lecz Bóg otacza wszystko i wszystko przenika, jest on energią i mocą, nie jest zbyt trudnym zadaniem więc, mój synu, aby Go pojąć.
21. Jeśli również chcesz Go kontemplować, spójrz na ład Kosmosu, [ujrzyj] porządek, w którym został zaaranżowany⁷. Spójrz na Konieczność, przez którą manifestują się rzeczy i [spójrz na] Opatrzność, przez którą rzeczy się stały i przez którą się stają. Spójrz na Materię, która pełna jest życia. [Spójrz] na wspaniałego Boga, który porusza się z wszystkimi dobrymi i szlachetnymi stworzeniami - bogami, demonami i ludźmi!

T:

Lecz ojciec mój, przecież to są jedynie energie!

³ alt. elementu

⁴ alt. bezwładność lub beczynność

⁵ alt. inspirację

⁶ alt. korę dębu

⁷ gra słów z wykorzystaniem słowa *kosmos*, który oznacza ład, porządek, kosmos, aranżację

H:

Jeśli są to jedynie energie, mój synu, to od kogo one pochodzą, jeśli nie od Boga?

Czy nieświadom jesteś faktu, że tak samo jak Niebo, Ziemia, Woda i powietrze są częściami Kosmosu, tak i też członkami Boga są Życie, Nieśmiertelność, Energia, Duch, Konieczność, Opatrzność, Natura, Dusza i Umysł, oraz że ich Niezmiennosc <t.j. Aeon lub Wieczność> są określane jako Dobro? I nie ma nic pomiędzy rzeczami, które się stały lub się stają, w czym brak jest Boga.

22. **T:**

Czy jest On zatem również w Materii, ojczyźnie?

H:

Synu, gdyby materia była odrębna od Boga, gdzie przypisałbyś jej miejsce?⁸ Jak myślisz, gdyby nie miała w sobie energii, czy byłaby czymkolwiek innym niż bezforemną masą? Jeśli jednak posiada energię, skąd ona pochodzi? Energie bowiem, jak wspomnieliśmy wcześniej, są częścią Boga.

Bo cóż ożywia wszystko to, co żyje? Co nadaje życie wieczne nieśmiertelnym istotom? Kto powoduje zmianę w rzeczach zmiennych? I bez względu na to, czy mówisz o Materii, Ciele lub o Esencji, wiedz, że są one energiami Boga, oraz że materialność jest energią Materii, cielesność energią Ciała, a istotność⁹ energią Esencji. Wszystko to jest Bogiem.

23. Pośród wszystkiego co jest, nie ma nic, czym Bóg nie jest. Stąd też ani rozmiar, ani przestrzeń, ani jakość, ani forma, ani czas nie otacza Boga. Albowiem On jest Wszystkim i jest wszechogarniający i wszechprzenikający. Kazaniu [Mead: Rozsądkowi (Logos)] temu poświęć swa cześć i uwielbienie. Tylko na jeden sposób możesz czcić Boga: nie bądź zły.

Tłumaczenie na podstawie:

Mead, G. R. S. *Thrice-Greatest Hermes*. Vol. 2. London: The Theosophical Publishing Society, 1906.

Źródła pomocnicze:

Copenhaver, Brian P. *Hermetica*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

Liddel, Henry George; Scott, Robert. *Greek-English Lexicon*. New York: Harper & Brothers, 1883.

Nock, A. D., Festugiere, A.-J. *Corpus Hermeticum. Tome I*, Paris: Les Belles Lettres, 1960.

Salaman, Clement; van Oyen, Dorine; Wharton, William D.; Mahé, Jean-Pierre. *The Way of Hermes*. Rochester, Vermont: Inner Traditions, 2004.

Scott, Walter. *Hermetica. The Ancient Greek and Latin Writings Which Contain Religious or Philosophic Teachings Ascribed to Hermes Trismegistus*. Boston: Shambala, 1993.

⁸ Mead ponownie wrywa się z konwencji tłumacząc to zdanie: „Materia, mój synu, oddzielna jest od Boga abyś mógł przypisać jej atrybut przestrzeni”

⁹ alt. esencjonalność